

VISSZAVEZETNI AZ OKTATÁST KONZERVATÍV GYÖKEREIHEZ*

ORBÁN BALÁZS

Az oktatás konzervatív műfaj. Az a feladata, hogy a generációkon keresztül felhalmozott, érvényes tudást átadja a következő nemzedéknek, akik így többre vihetik szüleiknél. Ha az oktatást a progresszív politikai ideológiák martalékvá tesszük, szükségképpen összeomlik. *Konzervatív oktatáspolitikai fordulatra van szükség.*

Előbb vagy utóbb minden szülő szembesül azzal a dilemmával, hogy miként tudja a legjobb oktatási intézményt kiválasztani a gyermekének. Csakhogy a mai világban a szülőknek egyre nehezebb a dolguk. A nyugati civilizáció bármely országára is tekintünk, azt látjuk, hogy problémák vannak az oktatással. Az a rendszer, amely hosszú ideig biztosította a nyugati világ előnyét a többi civilizációval szemben, egyre rosszabb teljesítményt nyújt. Az Ipsos felmérése szerint például a megkérdezettek 40 százaléka gondolja úgy, hogy az elmúlt tíz évben a közoktatás színvonala romlott Amerikában.¹ Az OECD PISA-felméréseinek idősoros adataiból az látszik, hogy a legutóbbi felmérés idején (2018) az eredmények már a másfél évtizeddel korábbi szintet is alulmúlták.² A tendencia Európában is hasonló. A szövegértési eredmények az elmúlt száz húsz évben romlottak például Belgiumban, Finnországban (melynek oktatási rendszerét számos félreértés miatt egyesek csodaként kezelik), Franciaországban, Hollandiában és más országokban is. A trend alól eddig Magyarország sem tudta kivonni magát. A legutóbbi felmérés szerint a legmagasabb értékeket elérő országok között látványos a kelet-ázsiai országok dominanciája.³ Ezek általában nagymintás statisztikák mentén mutatják be, hogyan romlik a színvonal, s miért lettek sikertelenek a rendszer átalakítására vonatkozó kísérletek. Mi most más megközelítést javasolunk.

AZ OKTATÁS ÉRTELME

Először is tegyük fel magunknak a kérdést: mi végre vannak az iskolák, és mit várunk el tőlük felelős szülőként, családként és nemzetként? Minden szülő azt szeretné, hogy gyermeke valamiben meghaladja őt. Legyen boldogabb, éljen

* A *Kommentár* folyóirat ezzel az írással oktatás-nevelési témájú sorozatba kezd, melynek jelen esszé szolgál témafelvető nyitányául, a rá következő írás pedig csatlakozik hozzá. (A szerk.)

1 *Americans trust teachers, but some still want parents to be the primary voices on what's taught.* Ipsos, 2023

2 OECD, 2023.

3 Uo.

a konzervatív megközelítés helyét progresszív elvek vették át

tovább, legyenek jobb körülményei. Azért járattuk gyermekeinket iskolába, mert abban bízunk, az iskola segítségünkre lesz mindezekben. Szülőként és családként azt várjuk az iskolától, hogy olyan érvényes tudáshoz juttassa a gyermekeket, amelyek segítségével sikeresebbek lehetnek az életben. Egészen a közelmúltig mindezt az iskola és az oktatási rendszer egy alapvetően konzervatív szemlélet mentén meg is tette. Az iskolákban a diákok és az egyetemi hallgatók a nyugati civilizáció és az egyes nemzetállamok évszázadokon, évezredekken keresztül felhalmozott tudásával ismerkedhettek meg. Generációk alatt kristályosodott ki az a tudás, amely valóban segítette a gyermekek boldogulását, s gyorsan kikopott az, ami értéktelenné bizonyult. Ebben a rendszerben az oktatás lényege, hogy a következő nemzedéknek nem-hogy nem kell mindent a nulláról előlről kezdenie, hanem pontosan ott folytathatta, ahol elődei abbahagyták. Így lehet ugyanis a legkönnyebben tovább építkezni.

Mára ez a konzervatív megközelítés teljesen háttérbe szorult, s helyét progresszív alapelvek vették át. Emiatt egyre inkább úgy tűnik, hogy az iskola nem képes érvényes tudást átadni a következő nemzedéknek. Ezért a szülők egyre kevésbé látják értelmét az oktatásnak, s mintha a diákok és akár még az oktatók jelentős része is osztaná ebbéli nézeteiket.⁴ Az érdemi oktatás és nevelés, a gyermekek elvárt fejlődése „érdeklődés hiányában” elmarad. Az alábbiakban arra teszek kísérletet, hogy a válságtüneteken túlmutatóan bemutassam, milyen okokra vezethető vissza az oktatás válsága, s hogyan használta ki mindezt a progresszizmus, lényegében csak tovább rontva a helyzetet.

EGY VÁLSÁG ANATÓMIÁJA

Kezdetnek meg kell tudunk válaszolni azt a kérdést, hogy miért nem képes az iskola immár érvényes tudást átadni. Azért nem képes erre, mert az oktatásból és általában az intézményeinkből száműztük a feltétlen érvényű értékvállalásokat, amely értékvállalások konzervatív szempontból ezen intézmények lényegét adják. Ilyen értékvállalások nélkül még a modern tudomány és így az oktatás is ki van téve azoknak a relativista trendeknek, amelyek képesek bármilyen tudást érvényteleníteni. Ezeket a relativista trendeket nevezi a szakirodalom episztemológiai deficitnek.⁵

Ezen a ponton érdemes egy rövid tudományfilozófiai kitérőt tenni, hiszen amit itt írunk, elsőre ellenkezik a hétköznapi vélekedéseinkkel. Napjainkban bevett nézet, hogy a természettudomány a legbiztosabb ismereteket szolgáltatja. Ez annyiban igaz, hogy a természettudományos állítások (alap esetben) kézzelfogható, fizikai tárgyakra vonatkoznak, és az állítások könnyen ellenőrizhetőek. Ugyanakkor – éppen a világ végtelenül sokszínű volta miatt – sosem lehetünk teljesen biztosak benne, hogy egy konkrét szituációban érvényes tudományos eredmény egy másik szituációban is megismétlődik.

Lehet érvelni továbbá amellyel is, hogy a természettudomány elsősorban nem egyes szituációk vizsgálatával, hanem a változatlan természeti törvények felismerésével foglalkozik. A természeti törvények azonban interpretáció kérdései. Logikus az a feltevés, hogy léteznek ilyen természeti törvények, hiszen enélkül nem is lennének képesek tudományos igazságokat megfogalmazni. Ugyanakkor a tudomány elsősorban kísérletek révén igyekszik „kiolvasni” ezeket a törvényeket a természetből magából. Hogy mit mondanak ki a természet törvényei, az időről időre finomodik. Innen érthető meg az is, hogy egy tudományos állítás miért nem tarthat igényt feltétlen érvényre. Ha maradéktalanul ismerjük is a természet állandó törvényeit, ezek a törvények mindig egy konkrét természeti szituációban érvényesülnek. Még az olyan triviális állítások is,

⁴ *Global Education Monitor*. Ipsos, 2023. Lásd még: *Parents Differ Sharply by Party Over What Their K-12 Children Should Learn in School*. Pew Research, 2022. és Lydia SAAD: *Historically Low Faith in U.S. Institutions Continues*. Gallup, 2023.

⁵ G. J. J. BIESTA: *Why „What Works” Still Won’t Work*. From Evidence-Based Education to Value-Based Education. *Studies in Philosophy and Education*, 2010/5.

mint hogy „a Föld a Nap körül kering”, akkor érvényesek, ha fennállnak azok a fizikai feltételek, amelyek ezt a helyzetet lehetővé teszik. Egy kozmikus katasztrófa esetén könnyen elképzelhető, hogy nem lenne igaz többé a Föld Nap körüli pályájára vonatkozó állítás. Éppen ezért még ezek a triviális megállapítások is, legyenek bármilyen igazak és elfogadottak aktuálisan, nem minden feltételtől függetlenül teljesülnek.⁶ Feltétlen érvényű ismeret – mint amellet érvelni fogunk – csak értéktételezések mentén jöhet létre. Ha ezek hiányoznak a természettudományos ismeretek mellől, akkor az iskolai tananyag s végső soron az egész iskola értelme ki van téve a folyton változó világ kényének és kedvének. Egy ilyen környezetben az iskola és az oktatási rendszer értelme megkérdőjeleződik, presztízse megkopik, mert a szülők nem látják biztosítottnak, hogy gyermekeik valóban értékes tudást kapnak ezen intézményektől.

A tudomány átalakulása és a „nyitott táradalom”

A 19. század óta érvényben lévő oktatási modell a nyugati tudomány mintázatain és eredményein alapul. Többségében ezek szerint határozzák meg az egyes tantárgyakat, gondoljunk akár a matematikára, kémiára, fizikára és azokra a tantárgyakra, amelyre gyermekkorunkból mind emlékszünk. Még az úgynevezett humán tárgyak is a tudományos felosztást követik. Az angol irodalmat és nyelvtant az amerikai és brit iskolákban (akárcsak a magyar irodalmat és nyelvtant a magyar iskolákban) az adott nyelv irodalomtudományának és nyelvtudományának eredményei alapján oktatják. Az iskolai tananyag a tudomány aktuális állásának letisztult formája, s így a tudományban zajló folyamatok kihatnak az iskolában zajló folyamatokra is. Egy új tény kerül a birtokunkba, egy újszerű magyarázó elmélet jelenik meg, s ezekkel a fejleményekkel párhuzamosan változik a tananyag – ez így helyes. E mögött a megfontolás mögött egyszerre találjuk meg a szülők érdekeit és a nemzeti érdeket. A szülők joggal számíthattak arra, hogy egy szűkebb terület szakértőjévé válva gyermekeik sikeresebbek lesznek. Egy nemzet sikere pedig nagyban függ attól, hány tehetséges tudós embert tud kinevelni, ezért elemi érdek, hogy a tehetségek kihozzák magukból a legtöbbet – széles körben ismert Széchenyi István *Hitel*-béli gondolata a kiművelt emberfőkről, miszerint „a tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma”⁷ Ugyanakkor a tudomány és még közelebbről a természettudomány ilyen erős jelenléte azt is magával hozta, hogy a tudományos közösség önmagáról és a világról alkotott elképzelései is visszaköszönek az oktatási rendszerben. Hogy ennek jelentőségét megértsük, kénytelenek vagyunk egy rövid filozófiai természetű kitérőt tenni arra vonatkozólag, milyen is az érvényes tudás.

Roger Scruton írja, hogy a konzervatívok számára az intézményekben egy feltétlenül érvényes, hosszú évszázadokon keresztül folyamatos csiszolódással létrejött, objektív tudás ölt testet.⁸ Kihullik, ami hamis volt, s megmarad, ami igaz. Ugyanezt a folyamatot vette észre Petőfi Sándor is, amikor azt írta: „Az idő igaz, / S eldönti, ami nem az”. Ugyanakkor a nyugati gondolkodás kezdetétől, legkésőbb Platón óta tudjuk, hogy ilyen feltétlenül érvényes tudás csak nem fizikai természetű tényezőkre vonatkozhat.⁹ A fizikai világ ugyanis folyamatos változásnak kitett – nemrég az ember nem tudott repülni, ma már tud; nemrég még nem hittük, hogy egyes betegségek oltás révén elkerülhetőek, ma már tudjuk, hogy azok. Ami tegnap igaz volt, az mára érvényét veszítheti, és fordítva. Logikusan végiggondolva mindezt: intézményeink, így iskoláink mozgatórugóinak bizonyos feltétlenül érvényes igazságoknak kell lenniük. Ezért ezen intézményeknek nyitottaknak kell lenniük a transzcendens, fizikai világon túl a – modern terminológiával élve – mentális természetű igazságok felé, hiszen

**egyszerre érvényesíteni
a szülők és a
nemzet érdekeit** »»

6 Erről lásd bővebben: Karl POPPER: *The Poverty of Historicism*. The Beacon Press, Boston, 1957. 143–144.

7 Vö. Lawrence S. Bacow, a Harvard előző elnökének beszédével: *Installation address by Lawrence S. Bacow*. 2018.

8 Roger SCRUTON: *A Political Philosophy. Arguments for Conservatism*. Bloomsbury Publishing, London, 2007. és Uő: *The Soul of the World*. Princeton U. P., Princeton–Oxford, 2014.

9 PLATÓN: *A szofista*. ford. KÖVENDI Dénes – BENE László, Atlantisz, Bp. 2006. 249c.

a fizikai világ nem rendelkezik ilyen igazságokkal. Itt ki kell emelnünk Wilhelm von Humboldt személyét. Humboldt nevéhez fűződik a modern egyetemi intézmények megteremtése. Esete azért is tanulságos jelen cikk szempontjából, mert Humboldt számára kiemelt problémaként jelentkezett, hogy egy, a természettudomány által uralt, gyorsan átalakuló világban hogyan találja meg azokat a feltétlen érvényű értékeket, amelyek képesek a tudást keretbe foglalni, a személy vagy egyén autonómiáját megőrizni, s ezen két cél által elejét venni a relativizmusnak.¹⁰

Ugyanakkor napjaink tudományos közvélekedése nem nyitott ezekre az igazságokra, s mindennek megvannak a maga következményei. Ha a modern oktatás csak a folyton változó fizikai világra vonatkoztatott természettudományos tudást és világnézetet hivatott átadni, akkor egyben azt is állítja, hogy nem lehetséges a fizikai világra vonatkozó ismeret mellett feltétlenül érvényes tudást is átadni, hiszen mindezen világnézet alapján nem is létezhet ilyen tudás. Mindez egyből két, kéz a kézben járó jelenség előtt nyitja meg a kaput. Az egyik a relativizmus, a másik pedig a progresszív oktatás. A fizikai világ folyamatainak feltárásában természetesen a természettudomány a legilletékesebb. A probléma ott kezdődik, amikor a természettudomány eredményei alapján erkölcsi rendszereket kezdünk kiépíteni. Mindezekkel együtt nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy mi nem kijátszani akarjuk egymás ellen a természettudományos ismereteket és a metafizikai jellegű, normatív ismereteket! Amellett érvelünk, ahogy Humboldt is tette, hogy a feltételes érvényű természettudományos ismeretek akkor vannak leginkább hasznunkra, ha azokat a feltétlen igazságok keretbe foglalják.

A fenti problémából fakadó sajátos relativizmus tetten érhető napjaink oktatási rendszereiben. A '90-es évektől – tehát a posztmodern gondolat uralkodóvá válásától kezdődően – azt látjuk, a tudomány is engedett a relativista trendeknek. Gondolok itt azokra az esetekre, amelyek az

egykor olyan megkérdőjelezhetetlennek gondolt természettudományos igazságokat, mint hogy a női nem biológiai ismertetőjegye két X-kromoszóma, a férfi nem ismertetőjegye pedig egy X- és egy Y-kromoszóma tudományos értelemben felül tudja írni az, hogy egy ember milyen neműnek definiálja magát. Persze ezek az állítások akár összebékíthetők úgy, hogy azt mondjuk a biológia és *gendertudomány* nemfogalma más tárgyra vonatkozik, de ezzel nem javítunk helyzetünkön. Ezzel ugyanis azt állítjuk, hogy egyes összefüggésben egy tudományos állítás igaz, más összefüggésben viszont hamis, s így nincs a valóság egészére vonatkozó, átfogó tudományos állítás. Ez maga a posztmodern tudomány, amelyről bátran kijelenthető, hogy „az elmúlt évtizedek tudományfejlődésének alapvető jellemzője a fentiekben felvázolt két vonulat, és azok eltérő világmentelmezéséből fakadó, késő modern és posztmodern tudomány szemlélet egymással rivalizáló kölcsönhatása”.¹¹

Az effajta posztmodern tudomány – meggyőződésünk szerint – szorosan összefügg a „nyitott társadalom” eszméjének elterjedésével. Ennek kapcsán röviden foglalkoznunk kell Karl Popperrel, a „nyitott társadalom” elgondolásának kidolgozójával.¹² Popper egyik célja az volt, hogy száműzze a feltétlen igazságokat mind a tudomány, mind a társadalomszervezés alapelvei közül.¹³ A tudomány esetében ez méltányolható felvetés, hiszen láttuk, a tudománynak nem feladata a feltétlen igazságok keresése, hiszen tárgya épp a változó világ.¹⁴ Ugyanakkor, ha a társadalom szervezésének szempontjai közül száműzzük a transzcendens igazságokat vagy a közösségünk felé tett normatív természetű értékvallásokat, mint a hazaszeretetet vagy a közös sors adta kötelesség és az egymás iránti szolidaritás, akkor pont azt dobjuk ki az ablakon, ami

konzervatív alapállás nélkül az iskola értelme kerül veszélybe

10 Lásd bővebben: Dirk T. HELD: *Hellenism, Nationalism and the Ideology of Research in Humboldt's University*. Connecticut College, New London, 2006.

11 NÉMETH András: A neveléstudomány nemzetközi modelljei és tudományos irányzatai. *Magyar Pedagógia*, 2015/3. 280.

12 Karl POPPER: *The Open Society and its Enemies*. George Routledge & Sons, London, 1947. (Magyarul: Karl POPPER: *A nyitott társadalom és ellenségei*. ford. SZÁRI Péter, Balassi, Bp. 2001.)

13 Karl POPPER: *Unended Quest. An Intellectual Autobiography*. Routledge, London–New York, 2002. 42.

14 Vö. Karl POPPER: *The Poverty of Historicism*. The Beacon Press, Boston, 1957. 143–144.

Országos szerep – A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Úllői úti kampuszának látképe
(Az NKE hivatalos honlapja)

a konzervatívok szerint társadalmi intézményeink, így iskoláink működési elvét adja.

Ezzel összefüggésben érdemes megjegyezni, hogy Popper az effajta feltétlen igényvel fellépő igazságokat a metafizikai és normatív állítások közé sorolja, amelyek – szerinte – dogmatikus gondolkodáshoz vezetnek, s egy ponton a konzervatív gondolkodással azonosította őket (ezzel a meglátással egyébként sajátos módon egyetért Roger Scruton, aki idézett műveiben szintén az ilyen érték-vállalások elfogadásában látta a konzervatív gondolkodás lényegét, természetesen értékítéletében ellentétes előjellel).¹⁵ Popper úgy vélte, ezek a dogmatikus normák a tudományban is megtalálhatóak. Meggyőződése szerint ezektől a tudományt meg kell szabadítani. Műve azonban úgy is érhető, s erre helyezi a hangsúlyt a tanítvány, Soros György gondolkodása, hogy nemcsak a tudomány, hanem a társadalom is ugyanettől a problémától szenved. Műveiből tehát végső soron egy olyan társadalomszervezési modell rajzolódik ki, ahol a normatív és metafizikai igazságokat száműzték a társadalomszervezés alapelvei közül. Erre utal Popper azon megjegyzése is, miszerint Platón és Arisztotelész tanai a dolgok változatlan (metafizikai) lényegéről egyenes úton historizizmushoz, tehát zárt társadalomhoz vezetnek.¹⁶ Ami jelen írás szempontjából fontos fejlemény, hogy Popper épp azokban a feltétlen érvényű igazságokban látta az elnyomáshoz vezető út egyik fontos lépését, amelyeket napjaink oktatási intézményeiből valóban eltűntek. Meggyőződésünk szerint viszont nem a jelenlétük, hanem éppen a hiányuk okozza napjaink rendkívül súlyos problémáit.

¹⁵ POPPER: *Unended Quest. I.m.* 198

¹⁶ POPPER: *Open Society. I.m.* 28

Figyelem – Boris Palmer, Tübingen polgármesterének előadását hallgatók az MCC budapesti központjában, 2023. szeptember (Mathias Corvinus Collegium, Gyurkovits Tamás felvétele)

Azaz ilyen értékvállalások nélkül az iskolák képtelenek feltétlenül érvényes tudás átadására. Ha pedig ez így van, saját értelmüket számolják fel. Ez pedig magával hozza a szülői megbecsülés hiányát és a tanári szakma presztízsének erodálódását. Megjelennek olyan nézetek, hogy nem is érdemes iskolába járni, mert az ott megszerezhető tudás kevésbé értékes, mint a máshol – akár az interneten – megszerezhető tudás. Sok szülőt és diákot hallunk így nyilatkozni. Konzervatív alapállás nélkül az iskola értelme kerül veszélybe.

A kompetencialapú képzés mint progresszív válságkezelő kísérlet

Ezt a problémát valamilyen formában a tanárok és az oktatási szakemberek egy jelentős része is felismerte. Hiszen lényegében az egész tanári pálya presztízsének és az oktatási rendszer értelmének aláadását jelenti, ha az iskola nem tud megfelelően működni. A biztos igazságok eltűnésére a pedagógusi szakma és az oktatási szcena sajátos választ dolgozott ki. Ez lett az úgynevezett kompetenciaalapú oktatás. Mindez azt jelenti, hogy ha már a világunk úgyis olyan gyorsan változik, hogy lehetetlen érvényes tudást átadni, s egyébként sem biztos, hogy tudjuk, mi az érvényes tudás, az oktatási rendszernek inkább arra kellene koncentrálnia, hogy megtanítsa a fiatalokat a tudás felkutatására és rendszerezésére.¹⁷ Ezt a megközelítést azóta is heves viták övezik. A vita lényege, hogy az iskolának minél több tárgyi (leegyszerűsítve: memorizálható) ismeretet kell átadnia, vagy pedig azokat a képességeket kell megtanítania, amelyekkel a diákok önállóan bővíthetik ismereteiket. A közismert és egyben leegyszerűsítő példa szerint nem az évszámokat, hanem a történelmi összefüggések felismerésének

¹⁷ Lásd bővebben: CSAPÓ Benő: *Tudáskonceptiók = Neveléstudomány az ezredfordulón*. szerk. CSAPÓ Benő – VIDÁKOVICH Tibor, Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 2001. 88–89.; *Education for Life and Work. Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century*. szerk. James W. PELLEGRINO – Margaret L. HILTON, The National Academies Press, Washington DC, 2012.; Woei HUNG: *Problem-Based Learning. A Learning Environment for Enhancing Learning Transfer. New Directions for Adult and Continuing Education*, 2013/tavaszi.; MOLNÁR Gyöngyvér: Az életszerű feladathelyzetekben történő problémamegoldás vizsgálata. *Magyar Pedagógia*, 2001/3. és NAHALKA István: Mi vagy ki az ördög, és hol van? Vajon tényleg az ismeretközpontúság a magyar oktatás fő problémája? *Új Pedagógiai Szemle*, 1999/12.

képességét, nem a természettudományos képleteket, hanem például az internetes keresés hatékony módját kell megtanítani a diákoknak annak érdekében, hogy ezen képességek birtokában leleményesen állhassanak neki egy adott probléma megoldásának.

Könnyű belátni, a kompetencialapú képzés melletti kiállás úgy is értelmezhető, mint a tanári szakma jelentőségvesztésére adott válaszkísérlet. Több tanár érezhette a tudományos világkép változásával bekövetkező relevanciavesztést. Az elveszett presztízst úgy próbálták helyreállítani, hogy a biztosnak gondolt és kikérdezhető tudás helyett azzal nyerik meg a szülők és a diákok bizalmát, azzal nyerik vissza az elveszett megbecsülést, hogy segítenek kiigazodni a folyton változó világban. Nem feltétlen igazságokat tanítanak, hanem épp az igazságok esetlegességére hívják fel a figyelmet. Megtanítják, miként lehet felismerni a mintázatokat (amikor azok fennállnak), s miként lehet érzékelni a változó trendeket (amikor trendforduló következik be). Ez a válaszkísérlet azonban nem tudott széles körben sikeressé válni, sőt: kifejezetten kontraproduktívnak bizonyult. A sikertelenség egyik oka – pusztán logikusan végiggondolva a kérdést –, hogy kompetencialapú szemlélet önmagában alkalmas arra, hogy még inkább aláássa az iskola és a tanárok megbecsültségét. Olyan környezetet hoz ugyanis létre, amelyben a legkompetensebb személy egyben a legnagyobbra becsülendő. Az a helyzet, hogy ezen keretek között kizárólag a dzsungel törvénye érvényesül, amely szerint csak a legerősebb maradhat életben. Ebben a rendszerben a kompetenciája alapján az ügyeskedő vállalkozó többet ér, mint egy tanár. A korábbi felfogást – bár kétségkívül lehettek hátrányai – legalább az a konszenzus övezte, hogy a tudás és műveltség önmagában megbecsülendő érték.

A sikertelenség másik oka, hogy a kompetencialapú képzés kevésbé sztenderdizálható, hiszen nagymértékben függ a diákok és a tanárok személyes kvalitásaitól, s így eredménye is igen nehezen mérhető. Ennek oka elsősorban az, hogy már a kompetencia jelentése is így annak tartalma is nehezen definiálható.¹⁸ Jóval könnyebb ellenőrizni, hogy valaki megtanult-e egy évszámot, míg egy adott kompetencia hiánya könnyen leplezhető más kompetenciákkal, illetve a tanítási módszerek és a leadandó tananyag sem határozható meg könnyen. Minden esély megvan rá, hogy a kompetencialapú képzésre tett kísérletek valójában inkább az iskola színvonalának további romlásához vezettek, hiszen egzakt követelményrendszer híján megnyitotta a teret az úgynevezett alibizésre, akár a diákok, akár – rosszabb esetben – a tanárok részéről is. Ez pedig magával hozta az elvárások csökkenését és a színvonal romlását.

**a kompetencialapú
képzési modell
aláássa az iskola
és a tanárok
megbecsültségét**

Az iskola mint börtön / legalább ne ártsunk

A kompetencialapú képzés elterjedése arra is lehetőséget adott, hogy az alapvetően a progresszív világból származó, iskola- és intézménykritikus elméletek meghonosodjanak egyes nyugati országok oktatási rendszereiben. Az intézménykritikus, (poszt)strukturalista szemlélet lényege, hogy az emberi tudást azonosította a hatalommal. Ezen nézet értelmében a hatalom és az elnyomás hálózatokon keresztül terjed szét a társadalomban, és mindez az intézményekben ölt testet. A francia gondolkodó, Michel Foucault szerint minden állami és magánintézmény (legyen az kórház, gyár vagy iskola) a modern börtönök mintájára épül fel.¹⁹ Minden egyén, akit részt vesz az intézmény működtetésében, egyszerre alávettette az intézménynek (kvázi rab), de közben afféle börtönőri funkciókat is betölt, mert a normasértéseket ő maga is jelenti. Így a modern intézmények egyetlen célja, hogy a társadalmi normákat belsővé tegyék, s egyben megfosszák az egyént attól a képességtől, hogy a tabukra – tehát a hatalom forrásaként szolgáló tudásra – kritikusan rákérdessenek.

18 Vö. NAHALKA István: A közoktatás tartalmi szabályozása. *Educatio*, 2006/1. 81.

19 Mark BEVIR: Foucault, Power, and Institutions. *Political Studies*, 2014/2.

Párbeszéd –

Szalai Zoltán MCC-főigazgató és Sebastian Kurz korábbi osztrák kancellár beszélgetése az esztergomi MCC Feszten, 2023. július
(*Mathias Corvinus Collegium, Gyurkovits Tamás felvétele*)

Az iskola normaátadó hatásait ellensúlyozandó kialakult az a nézet, hogy az iskolai foglalkozásnak a lehető legnagyobb mértékben mentesnek kell lennie mindenféle kötelezettségtől, tekintélytől vagy a diákokban kialakuló esetleges rossz érzéstől. Ez a gyakorlatban úgy jelentkezett, hogy a kiadott iskolai és iskolán kívüli feladatok nehézsége fokozatosan csökkent, elkerülendő a diákok vélt frusztrációját, amely trendhez jól illeszkedett a kompetenciaalapú oktatás kevésbé egzakt jellege mind a leadott tananyag, mind az elvárt követelmények tekintetében.²⁰ Így sajátos módon nem az oktatás színvonalának javulása, hanem a színvonal romlása következett be, ami további kérdéseket vet fel az oktatási rendszer értelmével kapcsolatban.

Az elvárások csökkenése aláássa a diákok fejlődését

Mindannyian ismerjük azt a mondást: „úgy eszik, mint egy malac”, vagyis hogy az illető rendetlenül, nagy koszt hagyva maga után étkezik. De belegondolva, ez a szólás sértő a malacra mint állatra nézve. A malac ugyanis nem tud másként viselkedni, mint egy malac, nincs mit rajta számonkérni. Az ember viszont nem ilyen. Az emberi lények életük során képesek folyamatosan változtatni magukon, jobbítani magukat. Ezért évszázadok óta bevett igazságnak számított az antropológiában, hogy az ember az egyetlen olyan lény, amely képes tökéle-

²⁰ Ezen a ponton érdemes kitérni a következőkre. A 2003-as Nemzeti Alaptanterv pontosan amiatt, mert az „iskolai nevelés-oktatás jelentős anyagi, idő- és energiáfordításokat igénylő folyamat”, tekinti alapvető célnak a kulcskompetenciák fejlesztését és a hatékonyságot segítő tanulásszervezési módszereket. Vö. 243/2003. (XII. 17.) Korm. rend. Ez lényegében az ismeretközpontú oktatással való szembefordulás volt (SMUK Péter: *Magyar közjog és politika*. Osiris, Bp. 2011. 274.). Emellett a közoktatási törvény módosításával 2003-tól több évfolyamon is csökkent a napi kötelező tanórák száma, ami az általános iskolák esetében hozzájárult az OECD-országok átlagos éves óraszámától való lemaradásunk további növekedéséhez (VÁGÓ Irén – VASS Vilmos: *Az oktatás tartalma = Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. szerk. HALÁSZ Gábor – LANNERT Judit, Országos Közoktatási Intézet, Bp. 2006. 223.).

tesíteni önmagát. Ennek a tökéletesítésnek a folyamata az, hogy az ember élete során nehézségeket ismer fel, majd a nehézség legyőzésével új képességet fejleszt ki magában.

Az iskola és a tanárok első és legfontosabb feladata az lenne, hogy jó értelemben nehézséget támasszanak a diákokkal szemben. A diákok azzal, hogy meghaladják ezt a nehézséget, saját képességüket és személyiségüket formálják egy teljesebb, mondjuk ki bátran: jobb egésszé. Ilyen értelemben az oktatás feladata ezen önfejlesztési képesség ösztönzése, katalizálása.

Ám napjaink oktatással kapcsolatos gondolkodása – és ebbe a trendbe a kompetenciaalapú képzés népszerűsége is beleillik – abba az irányba halad, hogy ezt a nehézséget lehetőleg minél inkább felszámolja. Persze senki se szeretné, hogy a diákok rosszul érezzék magukat bármelyik oktatási intézményben, de azt sem lehet elvitatni, hogy a valódi teljesítmény nehézséggel jár. Az önfejlődés képessége vész el akkor, ha a diákok nem szembesülnek olyan kihívásokkal, amelyek a tanulási folyamat kezdetén, akár nagymértékben is meghaladják akkori képességeiket.²¹ Sajnos az oktatásról való gondolkodás ezen jellegzetessége bizonyos mértékben találkozik a szülői elvárásokkal. A mindenféle nehézségtől való megóvás pedig – sajnos – fogékonnyá teszi a fiatalabb nemzedéket a balos ideológiákra, hiszen azok éppen azt hirdetik, hogy a lehető legtöbb dolog alanyi jögon, az egyén erőfeszítése nélkül jár.²²

Ideológiai képzés – *woke*, *gender* és a kritikai gondolkodás

A fent leírt attitűdhöz – nevezetesen az iskolából kikerülő nemzedékek rossz hozzáállása az élet nehézségeihez – jól illeszkedik az oktatásban a progresszív ideológiákat nyíltan meghonosítani kívánó tendencia. Azaz a különböző *woke*- és *gender*ideológiák az iskolákban és az egyetemeken azért hullnak termékeny talajra, mert a progresszív erők a posztstrukturalista szemlélettel, a színvonal csökkenésével és a nehézségben megélt önfejlődés száműzésével jól megágyaztak nekik. Hiszen ezek az ideológiák pontosan azt hirdetik, hogy az élet nehézségeit és igazságtalanságait egy felsőbb hatalom okozza, és leginkább egy felsőbb hatalom, mondjuk az állam eszközeivel kell megoldani, nem pedig egyéni fejlődés által. Ezzel azt üzenik a diákoknak és a hallgatóknak, hogy ők elnyomás és igazságtalanság áldozatai, s ezen igazságtalanságokat intézményes keretek között, tiltásokkal és biztonságos terek létrehozásával kell kezelni. Ezen a ponton fontos kijelenteni, hogy a biztonságos tér az önfejlesztés halála. Mert ha a biztonságos térben nem ér minket akár kellemetlen inger formájában kihívás, semmi sem ösztönöz minket arra, hogy álláspontonunkat jobban artikuláljuk, felvegyük a küzdelmet, új képességeket fejlesszünk ki magunkban.

Ezen a ponton érdemes egy etimológiai sajátosságra felhívni a figyelmet. Napjaink oktatásfelfogását az *educatio* latin kifejezéssel szokták illetni. A szó valóban oktatást jelent, de eredeti jelentése: kivezetés. Azaz az oktatás alanyából az oktatást végző személynek ki kell vezetnie, ki kell húznia a megfelelő képességeket. Érdemes ezt a felfogást párba állítani a jelen cikkben példaként már hivatkozott Wilhelm von Humboldt oktatásfelfogásával, aki saját felfogása leírására következesen a *bildung*, azaz képzés kifejezést használta. A német és a magyar szó is beszédes: itt nem az oktatónak a diákokon elvégzett műveletéről van szó, hanem a diákok azon tevékenységéről, melynek során megképzik, felépítik magukat. Az oktató feladata ebben az, hogy nehézséget állítva eléjük inspirálja őket.

További probléma, hogy az önfejlesztés egyes fázisait kihagyó diákok és hallgatók teljesen kritikátlanokká válnak azokkal a progresszív irányzatokkal szemben, amelynek célja elvileg épp a kritikai gondolkodás kialakítása lett volna. Ezen a ponton válik egyértelművé, hogy a progresszív erők által preferált kritikai gondolkodás valójában mennyire nem kritikai gondolkodás. A valódi kritika ugyanis nemcsak azt tárja fel, miben és mennyiben téves esetleg

21 Greg LUKIANOFF – Jonathan HAIDT: *The Coddling of the American Mind. How Good Intentions and Bad Ideas Are Setting Up a Generation for Failure*. Penguin Press, New York, 2018. 21. Uo. 184–186.

az oktatás alapvetően konzervatív műfaj

egy álláspont, hanem azt is, hogy megállapításai mennyiben és milyen összefüggésekben helyesek. Innen nézve a progresszívek által preferált kritikai gondolkodás nem más, mint hatalmas felületesség, ami legalább két ponton tetten is érhető.²³ Ha helyesen akarunk kritikusan gondolkodni, akkor meg kell tudnunk érteni, miben van igaza az általunk kritizált nézeteknek, hol van benne

tévedés, s nekünk magunknak kell ezt a belső ellentmondást valamilyen koherens egészévé rendeznünk. Ennek elmulasztása felületessé teszi a kritikánkat. Ugyanígy felületesség az is, amikor ezen folyamat során nem vonjuk kritika alá saját nézeteinket is. Éppen ezt látjuk a napjaink progresszív oktatási rendszeréből

kikerült diákok és hallgatók esetében, akik kritikátlanul mondják fel a progresszív nézeteket, majd hogyanem mantraszerűen ismételtetik azokat, s gyakran még azok tartalmával sincsenek tisztában. Ha valami, akkor ez nem kritikai gondolkodás.

Ebben az összefüggésben a valódi kritikai gondolkodást leginkább konzervatív alapállásból lehet megközelíteni, mert a konzervatív nemcsak elutasítja, amit tévesnek tart, hanem elfogadja azt, ami helyes, s kritikáját nemcsak mások, hanem saját nézeteire is vonatkoztatja. Visszafejtve az eddigieket: egy ilyen gondolkodás csak akkor alakulhat ki, ha a diákok és hallgatók szembesülnek a generációkon átívelő ismeretek igazságaival, s azok megértése nehézségként jelenik meg számukra. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha a képességek mellett (!) tárgyi tudással és valódi műveltséggel rendelkeznek.

Nehézség, önfejlődés, tárgyi tudás, megértés – ezek azok a motívumok, melyeket a progresszív erők száműzni akartak az oktatásból. S amint sikerrel jártak, az oktatás színvonala rögtön romlani is kezdett. Nem kérdés tehát, hogy az oktatás problémáinak megoldása egyet jelent a konzervatív szempontok visszaerősítésével.

KIÚT A VÁLSÁGBÓL: A KONZERVATÍV OKTATÁS HELYREÁLLÍTÁSA

Esszénk elején abból indultunk ki, hogy az oktatás alapvetően konzervatív műfaj, mert feladata a generációk során megszerzett, megérlelt és kirostált tudás átadása. Egy konzervatív számára egy intézmény pedig sosem csak esetleges tudás birtokosa, hanem feltétlen és objektív igazságok közvetítője. Éppen ezért ha meg akarjuk állítani és vissza akarjuk fordítani a nyugati világ oktatási rendszereinek hanyatlását, vissza kell térnünk azok konzervatív gyökereihez. Ez azt jelenti, hogy a természettudományos ismeretek elengedhetetlen és alapos átadása mellett az iskolának el kell köteleznie magát az olyan értékvalláson alapuló ismeretek mellett, mint amilyen a klasszikus műveltség és a nemzeti kultúra. Emellett kiemelt figyelmet kell fordítania úgy a nevelésre, mint a testnevelésre, s el kell tudjon látni értékvallásokon alapuló gyermekvédelmi feladatokat is.

Klasszikus műveltség

Abban meggyőződésünk szerint nincs vita, hogy az iskolai oktatás derékhatárt a tudományos ismeretek átadásának kell képeznie. Ez különösképpen igaz azokra a tantárgyakra, amelyek maguk is a természettudomány témakörébe tartoznak. A tudományos módszeren alapuló ismeretátadás még az úgynevezett humán tárgyak esetén is magától értetődően elengedhetetlen. Ugyanakkor mivel a tudomány tárgya a folyton változó világ, így a tudomány maga – mint

²³ A kritikai gondolkodásnak ezt az értelmezését Hegel nyomán vázoltuk fel. Hegel saját kritikai módszert fejlesztett ki, melyet „immanens kritiká”-nak nevezett el. Ennek lényege, hogy nem a kritika alá vont nézet eliminálása a kritika célja, hanem annak belső ellentmondásait napvilágra hozva lényegében annak tisztázása, továbbfejlesztése, egy nagyobb egység részévé tétele. Azt a gondolkodási módot, amely kritikai gondolkodását is jellemzi, s ami csak az elvetendő tételekre koncentrált, Hegel felületességnek nevezte (G. W. F. HEGEL: *Előadások a világtörténet filozófiájáról*. ford. SZEMERE Samu, Akadémiai, Bp. 1979. 54.).

azt korábban bemutattuk – kisebb vagy nagyobb mértékben ki lesz téve a relativista trendeknek. Ez csak úgy lehetséges, ha a tananyag részévé tesszük az egyetemes emberi műveltségéből kinyerhető örök érvényű igazságokat.²⁴

A természettudományok kritikai módszere ugyan segít ezek elemzésében, de az elemzés elengedhetetlenül együtt jár a felaprózással, a jelentésvesztéssel és a tárgyiasítással. Nálunk sokkal szebben és érthetőbben megfogalmazta ezt Arany János: „Bocold csak nyelvész! hát baj, hogy az áldozat elvész? / Tartozik ez tereád?”. Ezt ellensúlyozandó, az oktatási rendszernek képessé kell válnia arra, hogy a tudomány eszközein túlmutatóan tárgyalja az egyetemes emberi és a nyugati kultúra legfontosabb művészeti alkotásait, szellemi áramlatait, az emberi történelem egyes fontosabb fejleményeinek összefüggéseit. Az ilyen szempontú oktatásnak elsősorban az emberi értelem jelentésadó képességére kell apellálnia. Azaz ki kell alakítania azt a képességet, hogy a diákok és hallgatók önállóan értelmezzék, kontextusba helyezték és akár tovább is gondolják az egyes, az általános műveltség körébe tartozó műveket, történelmi eseményeket és gondolkodástörténeti fejleményeket.

Ehhez azonban beható és elmélyült tárgyi tudásra van szükség! Mint azt a kompetencialapú oktatás kritikájánál leírtuk, a valódi kreativitás mindig pontos tárgyi ismereteken alapul. Enélkül nem-hogy nem szülehetnek meg eredeti gondolatok, de még egy később termékenynek bizonyuló tévedéshez is nagy szerencse kell. A tárgyi tudás hiánya leginkább téves értelmezésekhez, sekélyes gondolatokhoz, a valóságtól elszakadt magyarázatokhoz, eleve téves értelmezések igaznak való elfogadásához vezet. Napjainkban, amikor a mesterséges intelligencia pár perc alatt tényszerűnek látszó, hamis adatokkal érvelő cikket képes produkálni, vagy ugyanilyen játszi könnyedséggel készíthetők *fake* videók és képek, a magabiztos tárgyi tudás az egyik legértékesebb emberi képességgé válik. A sokszor kritizált memoriterek, olvasmányok és évszámok soha nem voltak olyan fontosak, mint manapság.

Nemzeti kultúra

Az oktatási rendszer feladata természetesen nem ér véget a tudományos ismereteknél és a klasszikus műveltségél, hanem egyben a nemzeti kultúra mélyebb megértését és értékeit is közvetítenie kell. Minden oktatási rendszer egyben nemzeti intézmény is, így célja a nemzeti közösség megmaradásának és sikerének előmozdítása. Ennek érdekében az oktatásnak kiemelt fontosságot kell tulajdonítania a nemzeti kultúrának, és értékalapon kell állást foglalnia mellette. Kornis Gyula a kultúrpolitika és a nemzet közötti kapcsolatot például abban látta, hogy „minden műveltség velejében *nemzeti* műveltség”, ma ez fontos következményekkel jár a köznevelés, a közoktatás feladataira nézve is. Makkai Sándor pedig a kultúrában „az embernemzedékek közös, tárgyiasított ismeretkincsét” látta, amely lehetővé teszi, hogy az egyén az ismereteket ne az esetlegességnak és a kiszámíthatatlanságnak kitéve, töredékesen, hanem teljességükben sajátítsa el – ennyiben a nevelés folyamata nem választható el az adott nemzeti kultúra közegétől.²⁵

24 Hegel szerint a feltétlen értékekkel az ember először mint Istennel, a hazája törvényeivel és a családjában mint szülei akaratával találkozik (G. W. F. HEGEL: *A logika = Uő.: Enciklopédia*. I. köt. ford. SZEMERE Samu, Akadémiai, Bp. 1979. 146.). Mi ebből azt a következtetést vonjuk le, hogy a nyugati civilizáció vallási hagyományaival való megismerkedés, valamint a Nyugat kimagasló kulturális alkotásainak, valamint a nemzeti kultúrának a tárgyalása és megismertetése mindenképp az oktatási intézményekre is tartozik.

25 KORNIS Gyula: *Kultúrpolitikánk irányelvei*. Magyar Középfiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége, Bp. 1921. 20–21. és MAKKAI Sándor: *Magyar nevelés, magyar műveltség*. Révai, Bp. 1937. 77.

Konzervatív szemléletű oktatás-nevelés: Kornis Gyula: *Kultúrpolitikánk irányelvei* (1921), Wészely Ödön: *A korszerű nevelés alapelvei* (1935), Makkai Sándor: *Magyar nevelés, magyar műveltség* (1937)

A közösség sikere ugyanis szorosan összefügg azzal, hogy annak tagjai mennyire mélyülnek el benne, és mennyire értékelik saját kultúrájukat, sajátos nézőpontjukat és világlátásukat. Mint ahogy az is a siker elengedhetetlen velejárója, hogy ezen nemzeti értékeiket mennyiben képesek világszínvonalon artikulálni. Ebben az értelemben az oktatási rendszernek felelőssége van abban, hogy megőrizze és továbbadja a nemzeti kultúra értékeit, s képessé tegye a következő nemzedéket azok értő továbbvitelére. Az olyan hozzáállás, amely érzéketlen ezen értékekre, vagy éppen relativizálja és dekonstruálja azokat, veszélyezteti a közösség létezését és fejlődését is.

A nemzeti kultúra oktatásának és az abban fellelhető értékek átadásának ugyanaz a módja, mint a klasszikus műveltség esetén. Mindkét esetben szükség van a jelentésadó képességre, a továbbgondolásra, valamint az elmélyült tárgyi tudásra, szöveg- és műismeretre, a történelem tényadataiban való elmélyülésre. Csak így lehet biztosítani, hogy a nemzeti kultúra értékei megfelelően átöröklődjenek a következő generációk számára, és ezáltal a nemzeti közösség hagyományai és identitása is megmaradjon és fejlődjön.

Nevelés

Ugyanakkor az iskolában nemcsak a tudás átadása a fontos, hanem az is legalább ekkora jelentőséggel bír, hogy jobb emberekké váljunk az iskolai éveink végére. Jobb emberré válni pedig csak az erények megismerésével és átadásával lehet. Ezért az iskolának ezen erények gyakorlására is meg kell tanítania, fel kell készítenie a diákokat. A bátorság, a bölcsesség, az igazságosság és a mértékletesség a nyugati világ legrégebben azonosított sarkalatos erényei, amelyek éppen abban segítenek minket embereket, hogy sikeresek legyünk az életben.²⁶ Az iskolának képesnek kell lennie ezek átadására, mert csak így tudja segíteni a szülőket azon céljaikban, hogy gyermeküknek jobb életet biztosítsanak.

Mindezen erényeket érdemes kiegészíteni a nyugati világ nagy vallásai által kifejtett transzcendens értékekkel, valamint az ezekből származtatott erényekkel, amelyek kifejezetten segítik az embert abban, hogy jobban teljesítsen az egyes feladatok megoldása során. Több szerző többféle-

képpen csoportosította már, mik is pontosan ezek az erények, de mind egyet-értenek abban, hogy az olyan karakterjegyek, mint a szavahihetőség, a fegyelem, a(z önmagunkkal és másokkal szembeni) szigor, a rendszeretet, a pontosság, a hazaszeretet, a kreativitás, a becsület és a hűség, a nagyvonalúság, az önmérséklet és a kitartás mind ezen származtatott erények közé tartoznak.²⁷

Ha vannak kifejezetten a nevelés, tehát az oktatás erkölcsi oldalára tartozó kérdések, akkor az erények átadása mindenképpen ilyen.²⁸ Ezek ugyanis olyan értékek, amelyek segítenek jobban teljesíteni mind egyénileg, mind a közösen elvégzett munka közben. A nyugati világban ezen értékek és erények átadása, tehát a nevelés hagyományosan az egyházak feladata volt, s a különböző felekezetek ebbéli segítségére mindenképp érdemes számítani. De azt is el kell fogadni, hogy napjainkban nem minden szülő szeretne egyházi nevelést gyermekének, ezért a nevelés szekularizált formáit is elérhetővé kell tenni az iskolákban.

Testnevelés

Ugyanakkor a nevelés nem érhet véget pusztán elvont értékek átadásával. Foglalkozni kell a test nevelésével is. A sportolás ugyanis segít kifejleszteni azokat a képességeket, amelyek a felnőtt életben is segítenek elérni céljainkat. Ilyen a kitartás és a nehézségekkel való szembenézés, illetve a hosszú távú elköteleződés fontossága. A sportban ritkán van instant siker.

26 A nevelés kérdését a szövegben az erényetikák oldaláról közelítettük meg. Lásd bővebben: Rosalind HURSTHOUSE – Glen PETTIGROVE: *Virtue Ethics = The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. szerk. Edward N. ZALTA – Uri NODELMAN, Stanford University, Stanford, 2023.

27 Vö. BODA Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudomány gondolkodásban. I. Az erények és a katonai erénylisták. *Hadtudomány*, 2018/1.

28 Vö. WESZELY Ödön: *A korszerű nevelés alapelvei*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp. 1935. 25–26.

» minden oktatási rendszer egyben nemzeti intézmény

Valójában ennél is többről van szó: bizonyos mozgáskultúra elsajátítása egész egyszerűen gondolkodásbeli változásokat is magával hoz. Az újfajta gondolkodás pedig segít olyan problémamegoldási stratégiákat kidolgozni, amelyek hosszú távon kifejezetten gyümölcsözőek. Magyarán a sporttevékenységek azért is növelik a kitartást, mert a tevékenységet végzők gondolkodásmódja hajlamosabb meglátni a hosszú távú célokban rejlő értéket.²⁹ Ehhez járul még hozzá, hogy a csapatsportok megtanítanak minket arra is, hogy hogyan dolgozzunk a sikerért közösségként, hogyan figyelünk oda a másokra, hogyan érhetünk el csapatként olyan eredményt, amelyre egyébként nem lettünk volna képesek.³⁰

S van még egy fontos tulajdonsága a sportnak, amiről hajlamosak vagyunk megfeledkezni. A sportban csak akkor érhetünk el sikereket, ha belső lelki világunk és értékvállalásaink egységesek, és nem tartalmaznak belső ellentmondást. Ezért a sport megtanít figyelni arra, hogy mi zajlik bennünk, s hogyan legyünk úrrá lelki vívódásainkon. Ez azért fontos, mert ez a belső figyelem az, amit kiterjesztve képesek vagyunk hosszan koncentrálni, akár a konkrét sporthelyzetben a térérzékelésünkre vonatkoztatva, akár általában a kemény munkával elérendő céljainkat szem előtt tartva.³¹

Könyvkultúra – Az MCC Press standja a 28. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon, 2023. szeptember (Mathias Corvinus Collegium, Gyurkovits Tamás felvétele)

29 Shawn MYSZKA et al.: (Re)conceptualizing movement Behavior in Sport as a Problem-Solving Activity. *Frontiers in Sports and Active Living*, 2023/5.

30 A testnevelés növeli az együttműködési készséget és a hajlandóságot a csoportmunkában való részvétellel, lásd Marios GOUDAS – Evmorfia MAGOTSIU: The Effects of a Cooperative Physical Education Program on Students' Social Skills. *Journal of Applied Sport Psychology*, 2009/3.

31 A fizikai aktivitás hatással van az iskolások koncentrációs képességére, lásd: Sabine KUBESCH et al.: A 30-Minute Physical Education Program Improves Students' Executive Attention. *Mind, Brain and Education*, 2009/4. Vö. még: Ilona BIDZAN-BLUMA – Małgorzata LIPOWSKA: Physical Activity and Cognitive Functioning of Children. A Systematic Review. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2018/4.

Gyermekvédelem

Végezetül, elnézve napjaink progresszív oktatási trendjeit, a legkézenfekvőbb beavatkozási pont, amit mindenképpen meg kell tenni, hogy meg kell védeni a gyermekeket a progresszív ideológiáktól. Ennek nagyon konkrét oka, hogy mára oda jutottunk, hogy az iskolai rendszer egyes, a nyugati kultúrkörhöz tartozó országokban a *gender*- és *woke* ideológiák terjesztésének nyílt színterévé vált. Mindez azért elfogadhatatlan, mert a gyermekek fejlődését hátráltató, a szexualitás különböző formáit nyíltan propagáló gyakorlatot honosít meg. Magyarországon az ez ügyben tartott népszavazás egyértelművé tette a magyar emberek álláspontját, és a népszavazás következtében meghozott kormányzati intézkedések pedig éppen azt célozzák, hogy ez a káros ideológia ne honosodjon meg hazánkban.

Ugyanakkor a progresszív ideológiák elleni rendszerszintű védelem túlmutat egyes elfogadhatatlan gyakorlatok tiltásán. Ezen ideológiák egyik legrosszabb velejárója, hogy elfogulttá és kritikátlaná teszi a fiatalokat ezen progresszív ideológiával szemben.³² Ennek oka, hogy az iskolai követelmények folyamatos csökkenésével nem alakul ki a hallgatókban az a képesség, hogy ne csak a környezetüket, hanem saját nézeteiket is kritikai alá vonják. Ezért a valódi kritikai gondolkodásnak ezt a valódi formáját – és nem azt, amit a progresszív oldalon annak neveznek – vissza kell vezetni az oktatásba.

Mindemellett a gyermekvédelem nem állhat meg az ideológiai kérdéseknél. Ugyanígy fontos feladat a gyermekek biztonságának garantálása, akár az oktatási intézményeken kívülről, akár az azokon belülről érkező veszélyekkel szemben. Magyarországon erre a szolgál az iskolaöri rendszer. Ezenfelül a(z iskolai) gyerekvédelemnek ki kell terjednie a modern kor kihívásaira is. Az okoseszközök használata egyre elterjedtebbé válik a fiatalok körében. Ezek az eszközök azonban úgy változtatják meg az idegrendszert, hogy az képtelenné válik a folyamatos figyelemre.³³ Ezeket az eszközöket legjobb lenne száműzni a tantermekből.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Ebben az esszében próbáltuk azt összegezni, milyen problémákat látunk általában a nyugati oktatásban, és hogy miként jelenik meg mindez idehaza. Tettük ezt elsősorban szülőként és a jövő generációért aggódó felnőttként. Igyekeztünk felvázolni, hogy az egyes megtalált problémák mentén milyen irányai lehetnek a további gondolkodásnak. Arra viszont semmiképpen nem vállalkozhatunk, hogy esszé keretében a nyugati és magyar oktatás minden problémájára gyógyírt, konkrét, módszerekre és tananyagra bontott megoldást kínáljunk. Egy átfogó oktatási program megalkotása egyszerre érinti a filozófiai és biológiai antropológia területét, a pszichológiát és azon belül különösen a neuropszichológiát, a nevelélméletet és az oktatásmódszertant, az egyes (oktatott) tudományos szakterületek eredményeit, az etika és a vallás kérdéseit és még számos egyéb területet. Ezek közül mi magunk is igyekeztünk kitérni azokra, amelyekre nézve bizonyos rálátással rendelkezünk, de abban is biztosan vagyunk, hogy az egyes, általunk megjelölt témáknak, valamint a megoldásként kínáló gondolatvilágnak több kiváló szakértője is aktívan alkot Magyarországon.

Meggyőződésünk, hogy az oktatás ügye leginkább az a téma, amelyben van helye és értelme a nyilvános diskurzusnak, akár Magyarországon, akár az egész nyugati civilizációban. Mindemellett úgy látjuk, hogy ez a diskurzus a hasonló keretben felvázolt problémák és megoldás irányába tett javaslatok mentén, azok figyelembevételével folytatható le értelmesen. ■

**meg kell védeni
a gyermekeket
a progresszív
ideológiáktól**

32 Vö. WESZELY Ödön: Világnézet és nevelés. *Magyar Pedagógia*, 1921/4. 34., 39.

33 A nyugati világban egyre szaporodó figyelemzavaros rendellenességek és a digitális technológiák elterjedése közötti összefüggések már ismertek, lásd például: MARTIN KORTE: The Impact of the Digital Revolution on human Brain and Behavior. Where Do We Stand? *Dialogues in clinical neuroscience*, 2022.